

Biblioteksplan 2023-2024

Nynäshamns
kommun

Nynäshamns bibliotek

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Biblioteksplan 2023–2024	3
1.2 Medborgarperspektiv	3
1.3 Syfte	3
2. Organisation	4
3. Bibliotekets lagstadgade uppdrag	5
3.1 Bibliotekslagen	5
3.2 Skollagen	5
3.3 Övrig lagstiftning med relevans för biblioteksverksamhet	6
3.3.1 Upphovsrättslagen	6
3.3.2 Diskrimineringslagen	6
3.3.3 Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk	6
3.3.4 Dataskyddsförordningen (GDPR)	6
3.3.5 FN-konventioner	6
4. Omvärldsanalys	7
4.1 Omvärld	7
4.2 Närvärld	7
5. Fokusområden	8
5.1 Läsfrämjande arbete	8
5.1.1 Barn och unga	8
5.1.2 Mångspråk	9
5.1.3 Anpassade medier för personer med funktionsvariationer	9
5.2 Digital utveckling	9
5.2.1 Digital kompetens	9
5.3.1 Skolbibliotek och lärande	10
5.3.2 Bemanning och kompetens	10
6. Utvecklingsområden	11
6.1 Samhällets öppna rum	11
6.2 Måluppfyllelse i samverkan	11
7. Uppföljning	12
7.1 Vision och mål	13

Inledning

1.1 Biblioteksplan 2023–2024

Alla kommuner ska enligt bibliotekslagen (2013:801) anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Biblioteksplanen är ett strategiskt dokument som beskriver hur Nynäshamns kommun arbetar med biblioteksfrågor samt vilken inriktning verksamheten och dess utveckling ska ha från och med 2023.

Kungliga bibliotekets definition på en aktuell biblioteksplan är att den gäller för innevarande år eller högst två år tillbaka i tiden. Nynäshamns kommuns tidigare biblioteksplan författades 2016 och har förlängts tre gånger. Denna nya version gäller för åren 2023–2024 och är till stor del förändrad i struktur och innehåll.

Dokumentet ersätter:
Biblioteksplan för Nynäshamns kommun 2016–2022

Dokumentansvarig är:
Kommunfullmäktige

För revidering av dokumentet ansvarar:
Kultur- och fritidsnämnden

1.2 Medborgarperspektiv

En strategisk biblioteksutveckling förenar historia och tradition med en samtida, föränderlig omvärld. Grunduppdraget och kärnan i verksamheten är intakt, men innehåll och aktiviteter behöver anpassas till medborgarnas nutida och framtida litteratur- och informationsbehov, medievanor och livsstilar. Alla människor har lika rätt att fritt ta del av information, att söka kunskap, att delta i samhällsdebatt och att medverka i kulturlivet.

Alla bibliotekets besökare ska känna sig välkomna och bemötas med vänlighet, omtanke och respekt. Folkbiblioteket i Nynäshamns kommun ska fortsatt vara ett självklart fritidsalternativ för medborgarna. Biblioteket upplevs som en attraktiv plats att vara på, både enskilt och tillsammans med andra. Medborgarna använder lika gärna de fysiska biblioteksrummen som biblioteket på webben. Den enskildes digitala delaktighet ska fortsätta att främjas och stödjas.

Det finns ett särskilt fokus på att stimulera litteratur- och läsintresset hos de små barnen och deras föräldrar. Den demografiska utvecklingen påverkar också bibliotekets innehåll vilket utvecklas inom mångspråk i utbud och i hur biblioteket kommunicerar utåt.

1.3 Syfte

Biblioteksplanen ska tillsammans med nationella styrdokument som bibliotekslag, skollag, läroplaner, FN:s konvention om barnets rättigheter samt lokala planer och program ge stöd åt den kommunala biblioteksverksamhetens utveckling och aktiviteter. Den fungerar även som ett stöd i kommunens uppföljning av mål- och budget, se avsnitt 7.

Organisation

För biblioteksverksamheten i Nynäshamns kommun ansvarar kultur- och fritidsnämnden (KFN) med kultur- och fritidsavdelningen som utförare. Kultur- och fritidsavdelningen ligger organisatoriskt under barn- och utbildningsförvaltningen.

Biblioteksverksamheten i Nynäshamns kommun omfattar både folkbibliotek och skolbibliotek samt gymnasieskolans bibliotek. Huvudman är Nynäshamns kommun.

Folkbiblioteken i Nynäshamns kommun omfattar huvudbiblioteket samt två filialer: Sorunda Bibliotek som är ett folkbibliotek med placering i Sunnerbyskolan, bokbussen samt Ösmo bibliotek.

Biblioteken tillhandahåller bokservice och aktiviteter inom flera områden. De lämnar till exempel ut bokpåsar och boklådor till förskolorna samt anordnar många aktiviteter för barn och ungdomar, exempelvis skriverworkshop, babyrytmik, sommarutställningar och lovaktiviteter. Biblioteket ansvar också över en stor mängd litteratur och media på både svenska och andra språk.

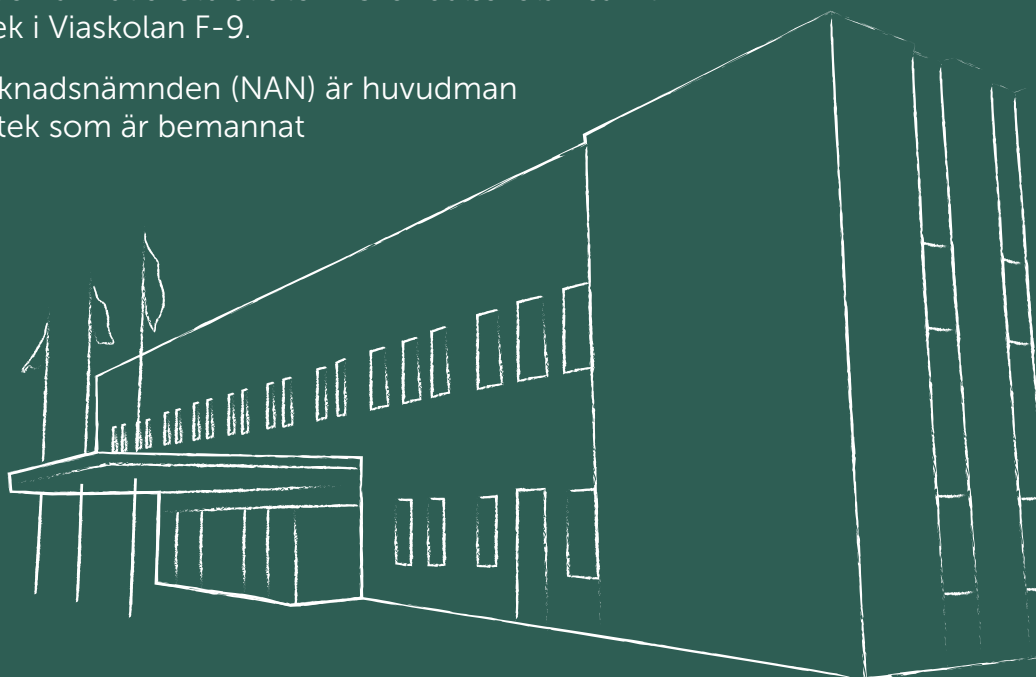
Bokbussen kommer till de som inte kan ta sig till biblioteket och innehåller ibland mobil pop-up-verksamhet som till exempel sagoläsning för barn. Bussen kör över hela kommunen och vänder sig med sin verksamhet till såväl förskolor, skolor som daglediga. Den återfinns också på festivaler och andra kommunala arrangemang.

Huvudbiblioteket i Nynäshamn rymmer förutom en biblioteksdel även kommunens konsthall, dess konstsamling samt Bild- och folkrörelsearkiv.

Kultur och fritidsnämnden (KFN) är huvudman för folkbiblioteken, dock fungerar Sorunda bibliotek, som är placerat i Sunnerbyskolan, samt Ösmo bibliotek delvis som skolbibliotek.

Barn- och utbildningsnämnden (BUN) är huvudman för skolbiblioteken inom grundskolan. Det finns ett bemannat skolbibliotek i Gröndalsskolan samt ett delvis bemannat bibliotek i Viaskolan F-9.

Näringslivs- och arbetsmarknadsnämnden (NAN) är huvudman för Gymnasieskolans bibliotek som är bemannat med skolbibliotekarie.

Bibliotekets lagstadgade uppdrag

Bibliotekslagen (2013:801) gäller för all offentligt finansierad biblioteksverksamhet, alltså både folk- och skolbibliotek.

Folkbiblioteken är en gemensam benämning på de allmänna kommunala biblioteken.

De ska vara tillgängliga för alla och anpassade efter besökarnas behov.

Skolbibliotekens uppdrag bestäms av skollagen och läroplanerna.

3.1 Bibliotekslagen

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Biblioteken ska främja läsning, tillgång till litteratur, utbildning, forskning och kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Varje kommun ska ha folkbibliotek och det ska vara avgiftsfritt att låna litteratur.

Bibliotekslagen lyfter även att personer med funktionsvariationer, barn och ungdomar, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska utgör särskilt prioriterade grupper.

3.2 Skollagen

Enligt skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan

gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Läroplanen för grundskolan lägger bland annat vikt vid informationssökning och läs- och skrivutveckling. Läroplanen för gymnasieskolan betonar ett vetenskapligt synsätt och en källkritisk hållning, vilket stöds av skolbiblioteket som pedagogisk resurs. I båda läroplanerna betonas rektors ansvar för att eleverna får tillgång till skolbibliotek.

Skollagen reglerar inte bemanning av skolbibliotek, men lokaler och utrustning ska finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap § 35 Skollag).

I läroplanerna för samtliga ovan nämnda skolformer är det rektors ansvar att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

3.3 Övrig lagstiftning med relevans för biblioteksverksamhet

Biblioteksverksamheten förhåller sig också till nedanstående lagar och ska vara anpassad till övrig lagstiftning med relevans på lokal, regional och

nationell nivå: Nationell biblioteksstrategi, Regional utvecklingsplan, regional biblioteksplan, regional kulturplan och Agenda 2030.

3.3.1 Upphovsrättslagen

Upphovsrättslagen (2005:359) reglerar framställning och spridning av anpassade medier, till exempel talböcker, för personer med läshinder.

3.3.2 Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen (2008:567) förbjuder diskriminering som har samband med kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

3.3.3 Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) syftar till att skydda och främja de nationella minoritetsspråken samt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. I Nynäshamns kommun stärks nationella minoriteters och minoritetsspråks rättigheter genom kommungemensamma riktlinjer med årlig uppföljning.

3.3.4 Dataskyddsförordningen (GDPR)

Dataskyddsförordningen (GDPR) reglerar bland annat hur biblioteken hanterar personuppgifter.

3.3.5 FN-konventioner

Artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är grunden för all biblioteksverksamhet som vilar på en demokratisk grund. Den säger att var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Det innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

FN:s barnkonvention, lag sedan 1 januari 2020, manifesterar alla barns lika rättigheter och värde, rätt att uttrycka sig, bli lyssnade till och utvecklas.

IFLA/UNESCO:s folkbiblioteksmanifest slår fast att gratis och obegränsad tillgång till kunskap, kultur och information är en förutsättning för en demokratisk utveckling i ett samhälle.

IFLA, International Federation of Library Associations and Institutions, har tillsammans med nationella biblioteksföreningar utarbetat flera manifest för att tydliggöra de principer och värdegrunder bibliotekens verksamhet baseras på. Till exempel IFLA/Unescos skolmanifest, IFLA/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek och IFLA:s internetmanifest.

Omvärldsanalys

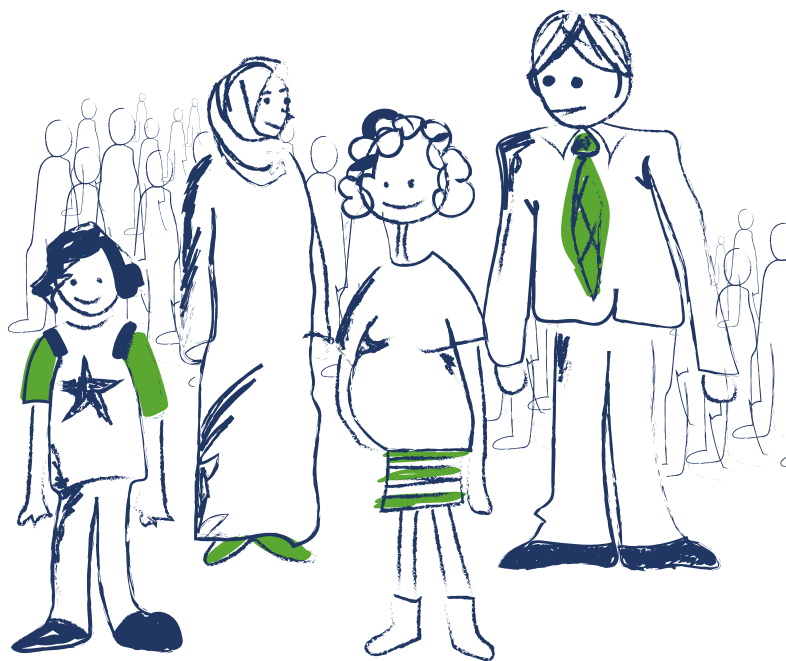
4.1 Omvärld

En mängd faktorer, både lokalt och globalt, påverkar kommuninvånarnas liv och som därmed både direkt och indirekt kan påverka biblioteksverksamheten. En snabb digital utveckling i samhället kräver särskild kompetens för att kunna nyttja exempelvis vissa samhällstjänster och information, vilket medför att den digitala klyftan ökar. Andra globala omständigheter som påverkar livet genom politiska, sociala och/eller ekonomiska förändringar de medför är ökat medialt utbud, socioekonomiska omständigheter på nationell nivå, filterbubblor och krig i närområde.

4.2 Närvärld

Lokala faktorer inom kommunen och länet som kan påverka biblioteksverksamheten innefattar kommunal demografi, medborgarnas utbildningsnivå, åldersfördelning och nationaliteter, utpendling samt näringsliv och budget.

I Nynäshamns kommun är inflyttningen större än utflyttningen. Nästan 82 procent av befolkningen bor i tätorter och övriga cirka 18 procent bor på landsbygden. Cirka 80 procent av invånarna är födda i Sverige och det finns minst 73 olika nationaliteter representerade. Drygt 80 procent har arbete och cirka 14 procent har eftergymnasial utbildning.

Fokusområden

Nynäshamns kommuns biblioteksplan innehåller både fokusområden och utvecklingsområden. Detta kapitel beskriver fokusområden. Det är de områden som all biblioteksverksamhet i Nynäshamns kommun behöver inrikta sig på den närmsta tiden. Under 2023–2024 ligger fokus på läsfrämjande arbete, digital utveckling samt skolbiblioteken.

Fokusområdena innehåller inte några aktiviteter för biblioteksverksamheterna. Det ligger på verksamheternas eget ansvar att ta fram aktiviteter i samband med arbetet kring målstyrning och uppföljning, vilket beskrivs i kapitel sju.

5.1 Läsfrämjande arbete

Folkbibliotekets uppgift är enligt bibliotekslagen att vara tillgängligt för alla och anpassat till användarnas behov. Det ska främja läsning och tillgång till litteratur och ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.

Skolbibliotekets verksamhet ska användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga.

Att ta bort hinder för läsning stärker människors självförtroende och tillgång till kunskap och information är av stor betydelse för privatliv, arbetsliv, utbildning och samhällsliv. Det innebär att biblioteken behöver fortsätta att bygga upp en mångfald av litteratur i kommunens bibliotek, såväl folkbibliotek som skolbibliotek, men också främja läsning i samarbeten med andra som till exempel barnavårdscentral, äldreomsorg och svenska för invandrare, SFI.

5.1.1 Barn och unga

Rätten till åsikts- och yttrandefrihet i en komplex värld, kräver en språklig förmåga och god läskunnighet. Att läsa böcker kan ge stora avtryck i människors liv. Läsning är viktigt både i sig själv och för möjlighet till kunskapsutveckling. Det är betydelsefullt med inre motivation, att få läsa för att det är roligt och för att det finns en egen vilja att göra det. Det är också viktigt att biblioteket skapar förutsättningar för barn och unga att utveckla språk, kreativitet och fantasi. Att inte få möjlighet till kunskapsutveckling som barn eller ung kan skapa sämre förutsättningar in i vuxen ålder.

Nynäshamns kommun prioriterar läsfrämjande arbeten riktade mot barn och unga och i det ingår bland annat samarbeten mellan folkbibliotek, förskola och grundskola.

5.1.2 Mångspråk

Biblioteket är en viktig plats för människor från andra länder och kan i sin roll som mötesplats underlätta integration och kontakter med det nya samhället. Biblioteket ska i sitt medieutbud spegla mångfalden i samhället och tillhandahålla böcker på lättläst svenska, böcker och tidskrifter på andra språk, ordböcker, språkkurser samt tillgång till Internetuppkoppling.

Det finns över 70 olika nationaliteter representerade i Nynäshamns kommun. Personer som tillhör de nationella minoritetsgrupperna och talar minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch – har en särskild ställning i Sverige och särskilda rättigheter. Besökare och användare av bibliotekets tjänster som tillhör någon av de nationella minoriteterna och/eller har ett annat modersmål än svenska utgör en prioriterad målgrupp.

5.1.3 Anpassade medier för personer med funktionsvariationer

Folkbiblioteket tillhandahåller litteratur och tjänster anpassade efter olika behov. Exempel på litteratur och tjänster är talböcker, lättlästa böcker och hjälp med nedladdning från Myndigheten för tillgängliga medier, MTM. Det finns också en så kallad *Äppelhylla*, med medier utformade efter olika sätt att läsa, det vill säga att utöver att läsa skriven text kan användaren läsa med andra sinnen, exempelvis hörseln och känseln. Äppelhyllans medier kan bestå av taktila böcker, talböcker, böcker med symbolstöd och böcker med punktskrift.

Låntagare som inte kan komma till biblioteket på grund av långtidssjukdom eller funktionsnedsättning erbjuds hemleverans av böcker genom tjänsten Boken kommer.

5.2 Digital utveckling

Digitaliseringen skapar möjligheter för kommunen att nå ut till medborgarna på olika sätt och även ta tillvara deras engagemang och kunskap genom nya forum för dialog. Biblioteket har en viktig roll som länk mellan kommun och medborgare på flera sätt. Den består dels i att hitta digitala lösningar för aktiviteter och system, men ska även förhindra digitalt utanförskap och se till att fler kan och vågar använda internet. Biblioteket ska vara ett nav för bildning och demokrati både i fysisk och digital form.

Folkbiblioteket ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för bland annat kunskapsinhämtning, bildning och lärande. Skolbibliotekets verksamhet ska användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas digitala kompetens.

5.2.1 Digital kompetens

Kraven på digital tillgänglighet ökar kontinuerligt och medför ett behov av ständig kompetensutveckling, både inom teknik, dataskydd och personuppgiftshandling. Biblioteket ska vara synligt, tillgängligt och enkelt att uppsöka både digitalt som fysiskt. En hög digital kompetens bland bibliotekspersonalen ökar tillgängligheten för bibliotekets användare. Det demokratiska uppdraget stärks ytterligare av att även de som använder biblioteket ges möjlighet till aktiviteter som höjer den digitala kompetensen.

Folkbiblioteket hjälper besökare med digital hantering av personuppgifter, vilket inte är helt oproblematiskt. Ibland går arbetet direkt emot dataskyddsförordningen (GDPR) och kan vara kränkande mot besökarens personliga integritet. Det kan handla om myndighetsärenden som till exempel olika ansökningar eller hjälp med Bank-ID. En osäkerhet kring uppdraget har uppstått de senaste åren och det finns ett behov av att utreda frågan.

5.3 Skolbiblioteken

Skolbiblioteken har en dubbel uppgift att dels fungera som en pedagogisk resurs i undervisningen, dels främja elevernas intresse för läsning och litteratur. Skolbibliotekens läsfrämjande potential ligger inte minst i den kännedom en skolbibliotekarie kan ha om elevernas läsintressen.

Det lagstadgade uppdraget för skolbiblioteken pekar på rektorernas ansvar att verksamheten används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. De ska också se till att det finns en lokal som gör det möjligt att använda skolbiblioteket i skolans alla ämnen.

Skolbiblioteken i Nynäshamns kommun varierar i utformning vad gäller tillgång till medier, öppettider, informationshandledning och medarbetare med biblioteks kompetens. De skolor som inte har något skolbibliotek använder sig av huvudbiblioteket eller en av filialerna i Sorunda och Ösmo.

Det måste inte enligt lag finnas en överenskommelse mellan i detta fall avdelning grundskola och kultur- och fritidsavdelningen. Men en bristfällig samverkan kan försvåra samarbetet och därmed påverka folkbibliotekets service. Servicen riskerar att påverkas genom att folkbiblioteket till viss del måste stötta skolbiblioteken och därmed avsätta egna resurser.

5.3.1 Skolbibliotek och lärande

Eleverna i Nynäshamns kommuns skolor har inte en jämnt fördelad tillgång till bibliotekets utbud och där det inte heller finns ett skolbibliotek riskerar det att leda till minskad likvärdighet. Det finns ett behov av att se över överenskommelser mellan skola, skolbibliotek och folkbibliotek.

5.3.2 Bemanning och kompetens

Skolbibliotek är en verksamhet för hela skolan och har med rätt förutsättningar möjlighet att utöver sitt bildande uppdrag fungera som en trygg plats och verka för litteratur och kultur.

Biblioteksutbildad personal har med sig färdigheter som kan komplettera lärarnas och skolpersonal som bemannar biblioteket kan gynnas av biblioteksriktad kompetensutveckling.

Om biblioteket bemannas är det en fördel om bibliotekspersonalen har möjlighet att delta i planeringsarbete tillsammans med övrig skolpersonal. Skolverket har förslag på satsningar som innebär att arbeta mer i team kring ett flertal skolbibliotek. Bemanningsfrågan belyser behovet av en översyn ytterligare.

Utvecklingsområden

Med bland annat förändrad demografi, digitala klyftor, ökat användande av medier och ett ökat antal äldre boende i kommunen måste biblioteket ligga i framkant utvecklingsmässigt. I biblioteksplanen anges de områden som fokus bör läggas på den närmaste tiden. Men det måste också finnas framförhållning, och redan idag bör biblioteket och skolbiblioteken sträva mot att utvecklas mot en bredare kunskap och kompetens även inom en mängd andra områden.

De identifierade utvecklingsområdena relaterar också till Nynäshamns kommuns Hållbarhetsprogram som integreras successivt i mål och budgetarbetet. Samtliga områden faller inom Hållbarhetsprogrammets Målområde 6 - Mänskliga rättigheter och jämställdhet med underliggande Hållbarhetsmål 13 - Mänskliga rättigheter samt Hållbarhetsmål 14 - Jämställdhet. På så sätt lägger biblioteksplanen grunden för ett strategiskt utvecklingsarbete inom biblioteksverksamheterna.

Hållbarhetsprogrammet konkretiserar vad som krävs på lokal nivå för att bidra till en hållbar utveckling i enlighet med FN:s Agenda 2030.

6.1 Samhällets öppna rum

Nynäshamns kommun är rik på kulturella resurser. Föreningar, studieförbund och andra kulturaktörer arrangerar en mängd olika aktiviteter och bidrar till ett starkt kulturliv i kommunen. Men det finns bara en plats där både litteratur- och kulturupplevelser, folkbildning och konst finns under samma tak. Folkbiblioteket är den enda kommunalt och därmed av medborgarna ägda mötesplatsen som har detta innehåll. Att nå ut med information till alla målgrupper i Nynäshamns kommun är dock en utmaning. Det kan till exempel handla om att nå fram till nya, potentiella användare, som idag inte använder biblioteket.

6.2 Måluppfyllelse i samverkan

Folkbiblioteket samverkar med en mängd olika aktörer, som föreningsliv och privata aktörer som författare och företag som bokhandeln i Nynäshamns centrum. Biblioteket samverkar även med kommunens egna verksamheter, till exempel grundskola, UNG fritid, äldreboenden och Campus Nynäshamn.

Biblioteksplanen tydliggör vikten av samarbete med skolan genom att ha skolbiblioteken som ett fokusområde. UNG fritid tillhör samma avdelning som biblioteket och mellan dessa finns ett pågående uttalat samarbete.

Vad som däremot inte är lika uttalat är samverkan mellan övriga förvaltningar och näringsliv. Det kan till exempel vara givande att ta reda på vilka former av samverkan som är relevanta för bibliotekets användare.

Uppföljning

Kungliga Biblioteket, KB, ska tillsammans med Läns- och regionbiblioteken följa upp de regionala och kommunala biblioteksplanerna med utgångspunkt från hur de är utformade, hur de används och hur de bidrar till samverkan inom området.

Biblioteksplanen måste vara uppföljningsbar och för detta krävs mätbara mål. Dessa mål behöver enligt *Biblioteksplaner 2.1*, Kungliga Biblioteket, inte återfinnas i biblioteksplanen, utan kan formuleras i de handlingsplaner kommunen producerar¹.

Nynäshamns kommun har valt att integrera uppföljningsarbetet för biblioteksplanen med styrkedjan för mål och budget. Biblioteket tar fram program och aktiviteter som är anpassade till kultur- och fritidsnämndens mål och indikatorer, varav de övergripande är beslutade av kommunfullmäktige och de mer nämndspecifika är beslutade av kultur- och fritidsnämnden.

Rapportering sker mellan biblioteket och kultur- och fritidsavdelningen centralt och sammanställs i samband med tertiäluppföljningar och årsredovisning. Se Vision och Mål på nästa sida för en förtydligande bild av styrningsmodellen.

¹ www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/biblioteksplaner.html

7.1 Vision och mål

